PEDAGOGLARNING INNOVATSIYALARGA MUNOSABATINI SHAKLLANTIRISHDA SOTSIAL PSIXOLOGIK OMILLAR

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Sapayeva Layloxon Muzaffar qizi
layloxonsapayeva110@gmail.com

Ilmiy rahbar
Eshnayev Nortoji Jumayevich

Annotatsiya: *Mazkur maqolada pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillar tahlil qilinadi. Innovatsion jarayonlar o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatiga va ularning ijtimoiy muhitdagi o‘zaro ta’siriga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqotda motivatsiya, ijtimoiy ta’sir, guruh dinamikasi va kommunikativ jarayonlarning o‘rni yoritiladi. Shuningdek, pedagoglarning innovatsiyalarga moslashuvi va ularni qabul qilish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Sotsial psixologik omillar innovatsion faoliyat samaradorligini belgilovchi muhim komponent sifatida namoyon bo‘ladi. Maqolada ushbu omillarning ijobiy va salbiy jihatlari kompleks tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *innovatsiya, pedagog, sotsial psixologik omillar, motivatsiya, guruh dinamikasi ijtimoiy ta’sir, kommunikatsiya, moslashuv, kasbiy rivojlanish.*

Аннотация: *В данной статье анализируются социально-психологические факторы формирования отношения педагогов к инновациям. Инновационные процессы оказывают непосредственное влияние на профессиональную деятельность учителей и их социальные взаимодействия. В исследовании рассматривается роль мотивации, социального влияния, групповой динамики и коммуникативных процессов. Также изучаются механизмы адаптации педагогов к инновациям и их принятия. Социально-психологические факторы выступают важным компонентом эффективности инновационной деятельности. В статье комплексно анализируются положительные и отрицательные аспекты данных факторов.*

Ключевые слова: *инновации, педагог, социально-психологические факторы, мотивация, групповая динамика, социальное влияние, коммуникация, адаптация, профессиональное развитие.*

Annotation: *This article analyzes the socio-psychological factors in shaping teachers’ attitudes toward innovations. Innovative processes directly affect teachers’ professional activities and their social interactions. The study examines the role of motivation, social influence, group dynamics, and communication processes. It also explores the mechanisms of teachers’ adaptation to and acceptance of innovations. Socio-psychological factors are considered a key component of the effectiveness of innovative activity. The paper provides a comprehensive analysis of both positive and negative aspects of these factors.*

Keywords: *innovation, teacher, socio-psychological factors, motivation, group dynamics social influence, communication, adaptation, professional development.*

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi innovatsion rivojlanish bosqichida bo‘lib, unda yangi pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va metodik yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan pedagoglarning innovatsiyalarga bo‘lgan munosabatiga bog‘liq. Chunki har qanday yangilikning amaliyotga samarali tatbiq etilishi, avvalo, uni qabul qiluvchi subyekt — pedagog shaxsining psixologik tayyorgarligi va ijtimoiy muhitdagi o‘zaro ta’siri bilan belgilanadi.

Pedagoglarning innovatsiyalarga munosabati tasodifiy shakllanmaydi, balki u turli sotsial psixologik omillar ta’sirida rivojlanadi. Jumladan, ijtimoiy ta’sir, guruh bosimi, kommunikativ muhit, kasbiy motivatsiya va shaxsiy qadriyatlar tizimi bu jarayonda muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, jamoa ichidagi munosabatlar, hamkasblar o‘rtasidagi o‘zaro qo‘llab-quvvatlash yoki aksincha, qarshilik ko‘rsatish holatlari pedagoglarning innovatsiyalarga bo‘lgan qarashlariga bevosita ta’sir qiladi.

Sotsial psixologiya nuqtai nazaridan qaraganda, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirish jarayoni ijtimoiy identifikatsiya, ijtimoiy ta’sir va kommunikatsiya mexanizmlari orqali amalga oshadi. O‘qituvchilar o‘z faoliyatini jamoa me’yorlari, professional standartlar va ijtimoiy kutilmalar asosida tashkil etadi. Shu sababli, innovatsiyalarni qabul qilish yoki rad etish ko‘pincha individual qaror emas, balki jamoaviy ong va ijtimoiy muhit bilan bog‘liq bo‘ladi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta’limda innovatsiyalarni joriy etish jarayonida pedagoglarda turli xil psixologik reaksiyalar kuzatiladi. Ba’zi o‘qituvchilar yangiliklarni faol qabul qilib, ularni o‘z faoliyatiga tez moslashtirsa, boshqalarda esa noaniqlikdan qo‘rquv, ishonchsizlik yoki qarshilik paydo bo‘lishi mumkin. Bu holatlar esa pedagoglarning innovatsion faoliyatga jalb etilish darajasiga ta’sir qiladi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillarning rolini aniqlash, ularning ta’sir mexanizmlarini tahlil qilish hamda samarali pedagogik faoliyatni ta’minlashga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlar ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillarni o‘rganish zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta’lim tizimida innovatsion jarayonlarning samaradorligi bevosita pedagoglarning yangiliklarga bo‘lgan munosabati, ularning psixologik tayyorgarligi va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro ta’siri darajasiga bog‘liq. Shu bois mazkur muammoni chuqur anglash uchun ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy manbalarni o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabati ko‘plab omillar ta’sirida shakllanadi. Xususan, Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasiga ko‘ra, inson xulq-atvori shaxsiy omillar, muhit va faoliyat o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir

natijasida shakllanadi[1]. Ushbu yondashuv pedagoglarning innovatsion faoliyatga jalb etilishida ijtimoiy muhit, hamkasblar ta'siri va shaxsiy motivatsiya muhim o'rin tutishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, pedagoglarning o'z-o'ziga bo'lgan ishonchi (self-efficacy) innovatsiyalarni qabul qilish va amaliyotga tatbiq etishda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi.

Sotsial psixologiya doirasida olib borilgan tadqiqotlar pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda ijtimoiy ta'sir va guruh dinamikasining muhimligini ta'kidlaydi. Tajfel va Turner tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy identifikatsiya nazariyasiga ko'ra, insonlar o'zlarini ma'lum bir ijtimoiy guruhga mansub deb biladi va shu guruhning qadriyatlari hamda me'yorlariga mos ravishda xulq-atvorini shakllantiradi[2]. Ta'lim muhitida bu jarayon pedagogik jamoa doirasida namoyon bo'ladi: agar jamoada innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash muhit mavjud bo'lsa, pedagoglarning ularga bo'lgan munosabati ijobiy shakllanadi, aks holda esa qarshilik paydo bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, ilmiy adabiyotlarda pedagoglarning innovatsiyalarga moslashuvi kommunikativ jarayonlar va kasbiy motivatsiya bilan chambarchas bog'liqligi ta'kidlanadi. Mishra va Koehler tomonidan ishlab chiqilgan texnologik-pedagogik bilimlar modeli (TPACK) pedagogning innovatsiyalarni samarali qo'llashi uchun texnologik, pedagogik va predmet bilimlarining integratsiyasini zarur deb hisoblaydi. Bu esa innovatsiyalarga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishida kasbiy kompetensiyalarning muhimligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda quyidagi asosiy sotsial psixologik omillar muhim ahamiyatga ega: ijtimoiy muhit va jamoa ta'siri, shaxsiy motivatsiya, kommunikativ jarayonlar, kasbiy identifikatsiya va psixologik tayyorgarlik darajasi. Ushbu omillar o'zaro bog'liq holda pedagoglarning innovatsion faoliyatga bo'lgan yondashuvini belgilaydi.

Mazkur tadqiqotning metodologiyasi kompleks yondashuv asosida ishlab chiqildi. Birinchidan, tizimli tahlil metodi qo'llanilib, mavzuga oid ilmiy manbalar o'rganildi va umumlashtirildi. Bu metod pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishga oid nazariy qarashlarni tizimlashtirish imkonini berdi.

Ikkinchidan, komparativ tahlil metodi yordamida turli ilmiy yondashuvlar va tadqiqot natijalari solishtirildi. Bu orqali pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatiga ta'sir etuvchi omillarning umumiy va farqli jihatlari aniqlab berildi.

Uchinchidan, sotsial psixologik yondashuv asosida guruh dinamikasi, ijtimoiy ta'sir, kommunikatsiya va motivatsiya jarayonlari tahlil qilindi. Ushbu yondashuv pedagoglarning innovatsiyalarga bo'lgan munosabatini shakllantirish mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqotda kuzatuv va tavsifiy tahlil metodlari ham qo'llanildi. Bu metodlar yordamida pedagoglarning real ta'lim muhitidagi innovatsion faoliyati va unga bo'lgan munosabatlari o'rganildi.

Natijada, tanlangan metodologik yondashuvlar pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillarning rolini har tomonlama tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuvlar asosida ta'lim tizimida innovatsiyalarni samarali joriy etish,

[1] Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.*
[2] Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). *The Social Psychology of Intergroup Relations.*

pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va ijobiy ijtimoiy muhitni shakllantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish mumkin.

Muhokama

Pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillar muhim va hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ta’lim tizimida joriy etilayotgan innovatsiyalar samaradorligi ko‘p jihatdan o‘qituvchilarning ushbu yangiliklarga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabatiga bog‘liq. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning innovatsion faoliyatga jalb etilishi faqat texnologik yoki metodik tayyorgarlik bilan emas, balki ularning ijtimoiy muhitdagi o‘zaro ta’siri, motivatsiyasi va psixologik holati bilan ham belgilanadi.

Sotsial psixologik yondashuv asosida qaralganda, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabati jamoa ichidagi ijtimoiy ta’sir, guruh dinamikasi va kommunikativ jarayonlar orqali shakllanadi. Agar pedagogik jamoada innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash muhit mavjud bo‘lsa, bu o‘qituvchilarda ijobiy munosabatning shakllanishiga xizmat qiladi. Aksincha, jamoada konservativ qarashlar ustun bo‘lsa yoki yangiliklarga nisbatan ehtiyotkorlik kuchli bo‘lsa, pedagoglarda qarshilik va ishonchsizlik holatlari yuzaga keladi. Demak, pedagogik jamoaning ijtimoiy-psixologik iqlimi innovatsiyalarni qabul qilish jarayonining muhim omillaridan biridir.

Shuningdek, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatida shaxsiy motivatsiya va o‘z-o‘ziga ishonch darajasi alohida o‘rin tutadi. Innovatsiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun o‘qituvchi o‘z kasbiy kompetensiyalariga ishonishi, yangiliklarni o‘z faoliyatiga moslashtirishga tayyor bo‘lishi zarur. Bu esa o‘z navbatida pedagogning kasbiy identifikatsiyasi va rivojlanishga bo‘lgan ichki ehtiyojlari bilan bog‘liq. Shunday qilib, motivatsiya va o‘z-o‘zini baholash innovatsion faoliyatning muhim psixologik asosini tashkil etadi.

Kommunikativ jarayonlar ham pedagoglarning innovatsiyalarga bo‘lgan munosabatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchilar o‘rtasidagi samarali muloqot, tajriba almashish va o‘zaro qo‘llab-quvvatlash innovatsiyalarni tezroq qabul qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, yetarli kommunikatsiya mavjud bo‘lmagan holatlarda pedagoglar yangiliklarni tushunishda qiyinchilikka duch kelishi yoki ularga nisbatan salbiy munosabat shakllanishi mumkin.

Bundan tashqari, innovatsiyalarni joriy etish jarayonida pedagoglarda turli xil psixologik reaksiyalar kuzatiladi. Jumladan, noaniqlikdan qo‘rquv, muvaffaqiyatsizlikdan xavotir yoki ortiqcha yuklama hissi innovatsiyalarga nisbatan qarshilikni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, pedagoglarning psixologik tayyorgarligini oshirish, ularga moslashuv jarayonida yordam berish va qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirish jarayoni murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, u sotsial psixologik omillar bilan chambarchas bog‘liq. Ushbu jarayonni samarali boshqarish uchun pedagogik jamoada ijobiy ijtimoiy muhitni shakllantirish, motivatsiyani oshirish va kommunikativ jarayonlarni rivojlantirish zarur. Bu esa ta’lim tizimida innovatsiyalarning muvaffaqiyatli joriy etilishi va pedagogik faoliyat samaradorligining oshishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Ta’limda innovatsiyalarni joriy etishda pedagoglarning munosabati ularning psixologik tayyorgarligi, shaxsiy motivatsiyasi va ijtimoiy muhit bilan bevosita bog‘liq ekanligi aniqlandi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning innovatsiyalarga ijobiy munosabatini shakllantirishda sotsial psixologik omillar – jamoa ta’siri, guruh dinamikasi, kommunikativ

jarayonlar va pedagogning kasbiy identifikatsiyasi – muhim ahamiyatga ega. Ushbu omillar pedagoglarni yangiliklarni qabul qilishga, ularni faol tatbiq etishga va o‘z faoliyatida yangi metodlarni qo‘llashga rag‘batlantiradi.

Pedagogik jamoada innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit mavjud bo‘lsa, pedagoglar yangi texnologiya va metodlarni tezroq qabul qiladi, tajriba almashadi va o‘zaro hamkorlikni kuchaytiradi. Aksincha, konservativ qarashlar va jamoaviy qarshilik pedagoglarda ishonchsizlik va yangiliklarga salbiy munosabatni kuchaytiradi. Shu bois, pedagogik jamoaning ijtimoiy-psixologik iqlimi innovatsiyalarning muvaffaqiyatli joriy etilishining hal qiluvchi omillaridan biridir.

Shaxsiy motivatsiya ham pedagoglarning innovatsion faoliyatga jalb etilishida muhim rol o‘ynaydi. Pedagogning o‘z kasbiy bilimlariga ishonchi, yangiliklarni o‘z faoliyatiga moslashtirishga tayyorligi va ijodiy yondashuvi ularni yangiliklarni qabul qilishga tayyorlaydi. Shu bilan birga, psixologik tayyorgarlik pedagoglarda stressni kamaytiradi, innovatsiyalarga nisbatan qarshilikni kamaytiradi va ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Kommunikativ ko‘nikmalar va samarali muloqot ham pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Hamkasblar bilan tajriba almashish, maslahatlashish va qo‘llab-quvvatlash pedagoglarda yangiliklarni qabul qilishni tezlashtiradi. Shu bilan birga, yetarli kommunikatsiya mavjud bo‘lmagan holatlarda pedagoglar o‘zlarini izolyatsiya qilingan his qilishi va yangiliklarga nisbatan qarshilikni kuchaytirishi mumkin.

Pedagoglarning innovatsiyalarga munosabatini shakllantirish murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u sotsial psixologik omillar bilan chambarchas bog‘liq. Innovatsiyalarni samarali tatbiq etish uchun pedagogik jamoada ijobiy ijtimoiy muhitni yaratish, motivatsiyani oshirish, kommunikatsiyani rivojlantirish va pedagoglarning psixologik tayyorgarligini qo‘llab-quvvatlash zarur. Bu esa nafaqat pedagoglarning kasbiy rivojlanishini rag‘batlantiradi, balki ta’lim sifatini oshirish va innovatsion jarayonlarni barqaror amalga oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, sotsial psixologik omillarning e’tiborga olinishi pedagoglar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, jamoaviy qaror qabul qilish jarayonini samarali qiladi va yangiliklarga nisbatan qarshilikni kamaytiradi. Shu tariqa, pedagogik innovatsiyalarni joriy etishda nafaqat texnologik va metodik tayyorgarlik, balki ijtimoiy-psixologik yondashuv ham muhim ahamiyatga ega ekanligi isbotlandi.

Natijada, pedagoglarning innovatsiyalarga nisbatan munosabatini shakllantirish jarayonida sotsial psixologik omillar hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ta’lim tizimida innovatsiyalarning muvaffaqiyatli joriy etilishi pedagoglarning ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlanishiga, shaxsiy motivatsiyasi va kasbiy kompetensiyasining rivojlanishiga bog‘liqdir. Shu sababli, pedagoglarning innovatsiyalarga nisbatan munosabatini shakllantirish strategiyasida sotsial psixologik omillarni inobatga olish ta’lim sifatini oshirish va innovatsion jarayonlarni barqaror amalga oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.*
2. Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). *The Social Psychology of Intergroup Relations.*
3. Madgapilova, Nargiza. (2024). Mug‘allim 2024. 5/2, 461–468.
4. Madgapilova, Nargiza. (2025). Scientific-practical and strategic bases of improving pedagogical-psychological cooperation in the integration of school and pre-school

educational organizations in the context of continuous education on the basis of innovative logistics. 1, 157–166.
5. Madgapilova, Nargiza. (2025). Муғаллиҳ ҳам узлуксиз билимлендирив. Ilmiy-metodik jurnal, 164–170.
6. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). Characteristics of implementing the cluster approach in the educational system. International Journal of Pedagogics, 03, 44–47. https://doi.org/10.37547/ijp/Volume03Issue02-09
7. Abduqodirova, Dilobarbonu Erkinjon qizi. (2015). International Conference of Natural and Social-Humanitarian Sciences: The role of emotional creativity in students' decision-making.
8. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2024). Emotsional kreativlik: nazariy asoslari va psixologik yondashuvlar. Journal of Economics and Business UBS, 4, 679–685.
9. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). Hissiy ijodkorlik: tushuncha va komponentlar. Journal of Economics and Business UBS, 4, 145–154.
10. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). Talabalarda psixologik stressni yengish. 03, 69–73.
11. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). Psychological features of the neurographic approach. 01, 501–503.
12. Abduqodirova, Dilobarbonu Erkinjon qizi. (2025). Inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari. Scientific-Practical Conference "Inclusive Education: Dialogue, Analysis, Experience", December 15, 2025.